

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2022. № 8.

DOI: 10.32702/2307-2105.2022.8.36

УДК 330.3

О. В. Калетник,

здобувач ступеня PhD, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна

ORCID ID: 0000-0001-8928-9979

ЕТИМОЛОГІЧНЕ ПОХОДЖЕННЯ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЯ»

O. Kaletnyk,

Candidate for a degree, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine

ETYMOLOGICAL ORIGIN AND THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF THE "INNOVATION"

У статті розглянуто й проаналізовано етимологічне походження категорії «інновація» та розвиток теоретичних поглядів провідних вчених у теорії інновації. Зазначено відмінності в трактуванні економічної категорії «інновація» основоположниками та представниками сучасності. Досліджено взаємозв'язок між поняттями «нововведення», «новизна» та «інновація». На

основі аналізу публікацій науковців та практиків, а також на підставі власних досліджень виділено конкретні види інновацій відповідно до певних класифікаційних ознак: за призначенням і ефективністю, за масштабом застосування, за рівнем новизни, залежно від технологічних параметрів, за стадіями життєвого циклу товару, на якій впроваджується інновація або розробляється нововведення, за сферою застосування, за видом отриманого ефекту від впровадження інновації, за змістом. Різні види інновацій знаходяться у тісному зв'язку та висувають специфічні вимоги до інноваційного механізму.

The article examines and analyzes the etymological origin of the category "innovation" and the development of the theoretical views of leading scientists in the theory of innovation. Differences in the interpretation of the economic category "innovation" by the founders and representatives of modern times are noted. Thus, in the economic literature, the term "innovation" is usually interpreted as the transformation of potential scientific and technical progress into a real one, which is embodied in new products and technologies and acquires an economic meaning. The relationship between the concepts of "innovation", "novelty" and "innovation" was studied. The process that unites science, technology, economy, business and management is studied - it is the process of development and implementation of innovations. It embodies the knowledge that a competent manager, an efficiently working scientist, a creatively thinking engineer, a smart government official and just an educated member of society should have tomorrow. It is the process of transforming scientific knowledge into a physical reality that changes society. The study of the innovative activity of the enterprise, theoretical and practical searches for the possibilities of its activation both at the level of enterprises and at the level of the state are actively conducted in all countries of the world. During the stages of the theory of innovative development considered in the study, various scientists approached the interpretation of the main economic categories and concepts in

different ways, which caused ambiguity in their interpretation and led to a certain chaos in the category apparatus. Representatives of the modern scientific school also did not develop an unambiguous approach to defining the essence of innovation as an economic category. Based on the analysis of the publications of scientists and practitioners, as well as on the basis of own research, specific types of innovations were selected according to certain classification features: according to purpose and effectiveness, according to the scope of application, according to the level of novelty, depending on the technological parameters, according to the stages of the life cycle of the product, at which an innovation is introduced or an innovation is developed, by scope, by the type of effect obtained from the introduction of the innovation, by content. Different types of innovations are closely related and make specific demands on the innovation mechanism. Innovations are, on the one hand, in conflict with everything conservative, aimed at preserving the existing situation, on the other hand, they are aimed, within the framework of the change strategy, at a significant increase in the technical and economic efficiency of the organization's activities and the growth of the economy as a whole through the satisfaction of consumer needs.

Ключові слова: *інновація, нововведення, інноваційний процес, інноваційний розвиток, новизна.*

Keywords: *innovation, invention, innovation process, innovative development, novelty.*

Постановка проблеми. У сучасній літературі, як в науковій, так і в публіцистичній, термін «інновація» можна зустріти чи не в кожному абзаці друкованих видань. І кожен автор вкладає у цей термін власне бачення, що іноді є досить суперечливим. У середині ХХ століття цей термін широко використовувався у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Дуже важливо підкреслити, що інновації є об'єктом дослідження нових наук. Саме тому численні розробки інших країн у сфері теорії нововведень, що мають свою

передісторію і досвід застосування, є актуальними і мають стати предметом всестороннього аналізу. У всіх розвинених країнах вже склалася ціла царина науки – інноватика, яка займається вивченням інноваційного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи вивчення інновацій закладено такими всесвітньо відомими вченими-економістами, як Й. Шумпетер, який уперше використав у науковому обігу термін «інновація» та показав необхідність її вивчення як комплексного процесу від початкового етапу фундаментальних досліджень до практичного застосування у сфері споживання. На сьогоднішній день теоретичними положеннями з визначення категорій інновації займаються такі вітчизняні науковці як є В. Александрова, Ю. Бажал, Є. Бойко, А. Даниленко, О. Жилінська, М. Крупка, А. Кузнєцова, Н. Лапін, В. Гунін, Ю. Морозов, С. Онишко, І. В. Федулова, Т. В. Гринько, М. Боярська, Ю. Капітанець, Н. Кузьминчук, В. Іжевський, С. Глухова та інші.

Метою роботи є розгляд й аналіз походження категорії «інновація» та теоретико-методологічних поглядів провідних вчених із зазначенням відмінностей в трактуванні основоположниками та представниками сучасності.

Для досягнення зазначеної мети автором сформульовані наступні завдання:

- розглянути етимологічного походження категорії «інновація»;
- проаналізувати наукові підходи до визначення поняття «інновація»;
- розкрити сутність та взаємозв'язок понять «новизна», «нововведення» та «інновація».

Виклад основного матеріалу. Інноваційна теорія розвитку сформувалася як одна з теорій економічного циклу. Причому, закінченого вигляду вона набула тільки в середині ХХ століття. До цього науково -технічний прогрес ще не розглядався більшістю вчених як основний фактор циклічного та інституціонального економічного розвитку. Тривалий час економічна думка вбачала причину коливань ділової активності в психології агентів ринку,

раціонально -суб'єктивна поведінка яких постійно порушувала баланс попиту і пропозиції, призводячи до різких піднесень і крутих руйнівних криз у розвитку промисловості й торгівлі.

Зародження інноваційної теорії відноситься до початку ХХ століття і відображене в працях західноєвропейських учених. Але питання пов'язані з науково- технічним прогресом та його впливом на розвиток (трансформацію) суспільства, вивчалися і висвітлювалися в економічних теоріях, починаючи від класиків політекономії: А. Сміт пов'язував науково- технічний прогрес з характером розвитку і потребами виробництва. К. Маркс вважав розвиток продуктивних сил базисом, а науково-технічний прогрес надбудовою, тобто наслідком, а не причиною розвитку виробництва. Неокласична школа, яка представлена В. Джевansom, А. Маршалом, Л. Вальрасом, розглядала науково-технічний прогрес як заданий чинник у дослідженні ринкової економічної системи. Кейнсіанська теорія, заснована Дж. М. Кейнсом, у 1930-1950 роках розглядала економічні процеси в коротко строковому періоді, тому науково -технічному прогресові не приділялося достатньої уваги, він перебував у становищі «за інших рівних умов». Інновації стали невіддільною ознакою і характеристикою сучасного суспільства, засобом вирішення багатьох актуальних проблем прогресуючого світу і, зрештою, феноменом, достойним до вивчення.

Термін «інновація» як нову економічну категорію ввів Й. А. Шумпетер на початку ХХ століття. В перекладі з латинського «innovatio» (in – в, novus – новий) – це оновлення. На французькій мові «innovations» означає нововведення тоді як в англійській мові «innovation» має два значення: нова ідея, метод, винахід та впровадження або введення чогось нового. Українське слово «нововведення» є синонімом інновації. Воно означає цілеспрямовану зміну, яка вносить в середовище нові, стабільні елементи (нововведення), що викликають перехід системи з одного стану в інший. «Нововведення» або

«новий засіб» має і ще одне значення це – засоби (новий метод, програма, технологія), тоді інновацію розглядають як процес освоєння нового засобу.

Єдиний у своєму роді процес, що об'єднує науку, техніку, економіку, бізнес і управління – це процес розробки і впровадження інновацій. У ньому втілюються ті знання, які компетентний керівник, ефективно працюючий учений, творчий мислячий інженер, розумний урядовець і просто освічений член суспільства повинен мати завтра. Це процес перетворення наукового знання у фізичну реальність, що змінює суспільство. Вивчення інноваційної діяльності підприємства, теоретичні і практичні пошуки можливостей її активізації як на рівні підприємств, так і на рівні держави активно проводяться у всіх країнах світу. Водночас у світовій економічній літературі немає однозначного визначення інновацій, хоча саме поняття «інновація» з'явилося у XIX столітті. Фахівці характеризують інновації по-різному (табл. 1.).

Таблиця 1. Визначення сутності інновації як економічної категорії у межах етапів теорії інноваційного розвитку

Етапи теорії інноваційного розвитку	Представники теорії	Сутність інновації як економічної категорії
Класична теорія інновацій	Й. Шумпетер, В. Зомбарт, В. Мічерліх	Виробнича функція, яка приводить до зміни технології виробництва
Теорія циклів (теорія «довгих хвиль»)	М. Туган-Барановський, А. Шпідгофф, М. Кондратьєв	Джерело циклічного відтворення основного капіталу, яке визначається закономірностями статички, динаміки і генетики, і є поясненням економічного зростання
Неокласичні теорії	С. Кузнець, Г. Менш, М. Калецкі, В. Хартман, Б. Твісс, Х. Хауштайн	«Головний імпульс» довгострокового економічного розвитку, що виходить від нових споживчих товарів, нових методів виробництва і транспортування, нових ринків, нових організаційних форм у промисловості
Теорія прискорення	П. Друкер	Результат діяльності, основне джерело розвитку підприємництва
Соціально-психологічна теорія	Х. Барнет, Є. Вітте, Е. Денісон	Продукт оптимальної взаємодії соціально-психологічних і організаційно-соціологічних факторів людини
Теорія «нової економіки»	Р. Менселл, А. Норман, Д. Ліон, В. Геєць, Ю. Бажал, О. Лапко, С. Онишко,	Специфічний інформаційний продукт постіндустріальної економіки

Джерело: [6-14]

На основі таблиці можна зробити висновок про те, що упродовж розглянутих у дослідженні етапів теорії інноваційного розвитку різні вчені по-різному підходили до трактування основних економічних категорій і понять, що спричинило неоднозначність їх тлумачення та призвело до певного хаосу в категорійному апараті. Представники сучасної наукової школи також не виробили однозначний підхід до визначення суті інновації як економічної категорії.

Фундаментальною теоретико-методологічною основою дослідження інноваційного розвитку економіки слугує теорія великих циклів економічної кон'юнктури вченого М. Кондратьєва та теорія інновацій австрійського науковця-економіста Й. Шумпетера, розвинуті сучасними закордонними та українськими вченими і дослідниками.

Вперше роль технологічних змін як елемента нового економічного імпульсу розвитку виділив Й. Шумпетер. Він був першим дослідником, який відвів інновації роль генератора прибутку та обґрунтував модель інноваційного розвитку економічної системи на основі аналізу взаємодії системних, структурних і циклічних факторів. За переконанням Й. Шумпетера, інновації, нововведення та підприємництво є ключовими факторами й визначниками економічного росту. На думку вченого поширення нововведень і економічне новаторство, а саме підприємництво, визначають економічну динаміку. В центрі теорії економічного розвитку Й. Шумпетера знаходиться фігура підприємця-новатора, як творця нових комбінацій факторів виробництва, нових продуктів, нових ринків, нових технологій [6, с. 61]. Перераховані фактори виводять економічну систему з рівноваги (стан «шумпетерського шоку») і стимулюють економічний ріст.

Послідовниками наукових ідей Й. Шумпетера є німецькі економісти В. Зомбарт і В. Мітчерліх та американський вчений П. Друкер. На їх думку, основним носієм НТП є підприємець, завдання якого – просування технічних новинок на ринок, що й характеризує його як носія інновацій.

Для розуміння ролі інновацій важливим є пізнання їх місця в теорії «довгих хвиль» М. Кондратьєва, який встановив, що економічні піднесення та спади, що регулярно відбуваються у країнах із ринковою економікою, перебувають у тісному зв'язку з нововведеннями. Вони змінюють тенденцію господарської кон'юнктури з понижувальної на підвищувальну, викликаючи при цьому утворення хвиль. Подібно до різних типів хвиль нововведення також нерівномірні у часі. Упродовж близько двох десятиліть перед початком «підвищувальної хвилі великого циклу» спостерігається поживлення у сфері технічних винаходів, як перед, так і на самому початку «підвищувальної хвилі» відбувається їх широке застосування у сфері промислової практики. Саме внаслідок довгохвильових коливань відбувається зміна лідируючих секторів економіки [3]. М. Кондратьєв вважав, що інновації розвиваються за своїми власними закономірностями, які він поділив на закономірності статичні, динамічні і генетичні.

Розвиваючи ідеї М. Кондратьєва, Й. Шумпетер безпосередньо пов'язав економічні цикли з хвилями споживацьких і технологічних інновацій. На його думку, саме інновації є основним фактором, що викликає динамічні зміни хвилеподібного характеру в економіці (теорія мультициклічності). Він визначив нововведення як зміни в технології та управлінні.

Теорію циклів і криз розробляв також український вчений М. Туган-Барановський. У своїх роботах він, взявши за основу економічні кризи виробництва, заклав тенденцію розвитку основ середньострокових економічних циклів та довів, що «фази промислових циклів визначаються законами інвестування» [5, с. 21].

Представники неокласичних теорій інвестиційного розвитку, а саме М. Калецькі, С. Кузнець, Г. Менш, відводили особливу роль інноваціям в економічних процесах. Відштовхуючись від шумпетерівського пояснення інновації як «головного імпульсу» розвитку, що «виходить від нових споживчих товарів, нових методів виробництва і транспортування, нових

ринків, нових організаційних форм у промисловості» [9, с. 203], учені враховували і економічні цикли, в яких інноваційні вибухи є основними детермінантами чергування кризових періодів і періодів розквіту, що визначають моменти виникнення і тривалість цих періодів.

Німецький вчений Г. Менш у своїй книзі «Технологічний пат: інновації визначають депресію» виклав свої спостереження і теорію розвитку кон'юнктури, інновацій та стартових підприємств. Науковець довів, що депресія відіграє роль генератора умов для появи інновацій, які складають технологічний базис нової «довгої хвилі». Г. Менш дійшов висновку, що коли базисні нововведення вичерпують свій потенціал, виникає ситуація «технологічного пату», яка визначає застій в економічному розвитку [6, с. 62].

Великий внесок у теорію інноваційної діяльності, а отже, у теорію економічного зростання, зробив М. Калецкі [3, с. 196]. На його думку, забезпечити постійне економічне зростання можна у межах одного циклу товарного обігу, однак внутрішні імпульси самої системи, до яких вчений відносив й інновації, можуть перетворити розвиток економіки з циклічного на стрибкоподібний, причому такий стрибкоподібний розвиток може закріпитися на довгострокову перспективу

Американський економіст П. Друкер [2] на основі робіт Й. Шумпетера, М. Кондратьєва, М. Калецкі та в результаті аналізу економічної ситуації у США протягом 1980-х рр. зробив висновок про «атипічний цикл Кондратьєва», коли упродовж падіння темпів розвитку традиційних галузей промисловості спостерігалася не стагнація, а економічне зростання, викликане зростанням підприємницької активності. Висновки П. Друкера базувалися на спостереженнях за розвитком підприємництва «за західною моделлю» (США), яке було більш ризиковим і розвивалося більш високими темпами. Висновки, зроблені цим вченим, пов'язали підприємницьку та інноваційну діяльність, стали основою теорії інноваційного підприємництва, або так званої «теорії прискорення», – четвертим етапом розвитку теорії інноваційної діяльності.

Представники сучасної наукової школи також не виробили однозначного підходу до визначення суті інновації як економічної категорії. Упродовж 90-х рр. ХХ століття сформувалася думка про те, що інвестиції та інновації мають однакову природу. Тому ототожнювалися поняття інвестиційної та інноваційної діяльності, методики розрахунку ефективності інвестиційних та інноваційних проектів. Сьогодні спостерігаються розбіжності під час визначення таких категорій, як «новинка», «нововведення», «інновація». Тому, досліджуючи інноваційну діяльність, потрібно насамперед уточнити категорійний апарат дослідження, його класифікацію, доповнити й дати власне визначення та тлумачення основних термінів і понять.

На думку М. Боярської «інновація – новостворена або вдосконалена конкурентоспроможна продукція (послуга), технологія, організаційно-технічне рішення комерційного та іншого характеру (нововведення) для використання щодо нового, відновленого (удосконаленого) технологічного, адміністративного, комерційного, виробничого, економіко-управлінського потенціалу суб'єкта господарювання» [1].

І. Знаменський визначає поняття «інновація» таким чином [4]: «інновація як одиничний акт: будь-який впроваджений новий продукт (послуга) або продукт з новими якостями, новий засіб його виробництва, освоєння нових джерел сировини, нових ринків збуту, нові організаційно-технічні, управлінські, соціально-економічні рішення виробничого, фінансового, комерційного і т. д. характеру; інновація як процес: суспільний техніко-економічний процес, що охоплює дослідження, проектування, розроблення, організацію виробництва, комерціалізацію та поширення нового продукту, процесу або системи».

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують

структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, а інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [3].

На відміну від визначення поняття інноваційної діяльності, викладеного у Законі України, у світовій практиці його сформульовано дещо іншим чином і загалом на основі проаналізованої літератури можна означити як діяльність, що спрямована не лише на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення і відновлення номенклатури і поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), але й на вдосконалення технології виробництва, організації виробництва і збуту товарів з метою отримання переваг над конкурентами.

Аналізуючи роботи вчених, які досліджують інновації, можна відзначити гомогенність по суті, але гетерогенність по формі визначення поняття «інновація» (табл. 2).

У науковій і економічній літературі можна зустріти безліч підходів до класифікації інновацій, проте найбільш повну класифікацію інновацій надав Й. Шумпетер. Він виокремив первинні (базисні) і вторинні нововведення, при цьому в кожному із класів використав поняття «кластер» для окреслення групи, сукупності нововведень, що відрізняються певною цілісністю, взаємообумовленістю, спільністю технічних, технологічних, кваліфікаційних, організаційних та інших характеристик. Первинні (базові) інновації – це ті, що є основою великих винаходів і формують фундамент для виникнення дрібніших за значущістю інноваційних розробок (вторинних (похідних)).

Так, І. Ханін та М. Поляков [9, с. 48] запропонували виділити три види так званих макроінновацій, які по своїй суті відповідають первинним за Шумпетером та обумовлюють циклічність розвитку та глибокі структурні зміни світового господарства:

Таблиця 2. Варіанти визначення терміну «інновація»

Автори	Визначення
Найт К.	Інновація – це впровадження чого-небудь нового по відношенню до організації або її безпосереднього оточення, особливий випадок процесу зміни в організації.
Кругліков А.Г	Інновація – це нове науково-технічне досягнення, що знайшло використання в людській діяльності.
Менсфілд Е.	Інновація – це винахід, який починає застосовуватися на практиці.
Лелон П.	Інновація – це впровадження нововведення в економічний цикл.
Лапін Н.І.	Інновація – це комплексний процес створення, розповсюдження і використання нового практичного засобу (нововведення) для нової або для кращого задоволення вже відомої потреби людей; одночасно це є процес пов'язаних із введенням даного нововведення змін у тому соціальному і речовому середовищі, у якому здійснюється його «життєвий цикл».
Гунін В.Н.	Інновація – результат практичного (або науково-технічного) освоєння нововведення.
Ільєнкова С.Д.	Інновація – перетворення потенційного науково-технічного прогресу на реальний, такий, що втілюється в нових продуктах і технологіях.
Балабанов І.Т.	Інновація – матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу в нову техніку або технологію, у нові форми організації виробництва праці, обслуговування і управління, аналізу тощо.
Морозов Ю.П.	Інновація – це будь-які технічні, організаційні, економічні й управлінські зміни, відмінні від існуючої практики в даній організації.
Гамідов Г.С.	Інновація – це нововведення «під ключ».
Фатхутдінов Р.А.	Інновація – це кінцевий результат упровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного або іншого виду ефекту.
Попов В.Л.	Інновація – це заміна старого об'єкта (явища) новим.
Стадник В.В., Йохна М.А.	Інновація – кінцевий результат креативної діяльності, втілений у виведеному на ринок новому або вдосконаленому продукті, технологічному процесі, який використовується у практичній діяльності, або новому підході в наданні споживчих послуг.
Брайан Т.	Інновація – це процес, у якому інтелектуальний товар – винахід, інформація, «ноу-хау» або ідея, – набуває економічного змісту.
Водачков Л., Водачкова О.	Інновація – цільова зміна у функціонуванні підприємства як системи (кількісне, якісне в будь-якій сфері діяльності підприємства).
Санто Б.	Інновація – це суспільний, технічний, економічний процес, практичне використання ідей, винаходів, яке призводить до створення кращих по своїх властивостях виробів, технологій, орієнтоване на економічну вигоду, прибуток, додатковий дохід, охоплює весь спектр видів діяльності – від дослідження і розробок до маркетингу.
М. Боярська	Інновація — новостворена або вдосконалена конкурентоспроможна продукція (послуга), технологія, організаційно- технічне рішення комерційного та іншого характеру (нововведення) для використання щодо нового, відновленого (удосконаленого) технологічного, адміністративного, комерційного, виробничого, економіко-управлінського потенціалу суб'єкта господарювання.
І. О. Знаменський	Інновація як одиничний акт: будь -який впроваджений новий продукт (послуга) або продукт з новими якістьми, новий засіб його виробництва, освоєння нових джерел сировини, нових ринків збуту, нові організаційно-технічні, управлінські, соціально-економічні рішення виробничого, фінансового, комерційного тощо характеру; Інновація як процес: суспільний техніко-економічний процес, що охоплює дослідження, проектування, розроблення, організацію виробництва, комерціалізацію та поширення нового продукту, процесу або системи.

Джерело: [1-9]

1) науково-парадигмальні інновації, пов'язані зі зміною наукових парадигм, висуванням нових теорій, що заміщують емпірико-евристичні підходи або інвенції і розширюють можливості наукового обґрунтування і розробок;

2) структурні інновації, пов'язані зі зміною системної організації суспільного виробництва, створенням нових виробничих систем за рахунок інформаційних платформ для управління та взаємодії між розробниками та виробниками продукції, виробниками і споживачами, а також між споживачами; такі інновації пов'язані з переходом до нових моделей виробництва (дрібно-серійне, гнучке, індивідуалізоване, локалізоване, інноваційне, циклічне та ін.);

3) трансформаційні інновації передбачають зміну суспільного устрою, соціальних укладів, зокрема інституціональні, організаційні, культурні та, можливо, політичні аспекти; основою для таких інновацій вбачаються концепції економіки знань і суспільства знань.

Наведені види інновацій стратегічно пов'язані, розглядаються в єдності, розкриваючи механізм історичного процесу і мегатренди світогосподарського розвитку.

Дебати про природу, детермінанти, види та наслідки інновацій є дуже активними та розповсюдженими серед науковців всіх сфер діяльності. Варто відзначити, що не існує єдиної теорії інновацій. Однак інновації мають певні риси та класифікаційні ознаки, що передбачає їх ключову роль у процесі зміни та втілення нових комбінацій існуючих та нових знань. В цілому, класифікація створює тип метаданих, що забезпечує необхідною інформацією про суть і зміст самого поняття інновації. Метадані та класифікації є частиною дисципліни інноватики, чий зусилля спрямовані на організацію вирішення проблем методології й організації інноваційної діяльності.

На основі аналізу публікацій науковців та практиків [1-14], а також на підставі власних досліджень виділено такі види інновацій (табл. 3)

Таблиця 3. Класифікація інновацій

Класифікаційна ознака	Вид інновацій
1. За призначенням і ефективністю	<ul style="list-style-type: none"> - базисні, засновані на наукових відкриттях і великих винаходах, що лежать в основі нових поколінь техніки (технології), є основою для формування нового технологічного укладу та визначають його структуру; - удосконалені – реалізують дрібні і середні винаходи, що сприяє значному удосконаленню існуючої продукції та технології виробництва
2. За масштабом застосування	<ul style="list-style-type: none"> - широкого застосування; - часткового застосування
3. За рівнем новизни	<ul style="list-style-type: none"> - поступові — поступові покращення продукту або процесу, або ж їх реконфігурація з метою задоволення інших потреб та цілей; - радикальні: дискретні (такі, які в процесі використання вимагають зміни навичок/поведінки споживача), проривні (використання абсолютно нових технологій та продуктів, створення нових ринків), руйнівні (такі, які замінюють технології, що передували раніше)
4. Залежно від технологічних параметрів	<ul style="list-style-type: none"> - продуктові охоплюють впровадження нових або удосконалених продуктів (заміна парового двигуна двигуном внутрішнього згорання, індикатори на рідких кристалах і ін.); - процесні – це освоєння нової або удосконаленої діючої технології, устаткування, організації виробництва для випуску продукції, що забезпечує принципово новий рівень її якості, економіки її виробництва, умов праці (заміна ручного зварювання автоматизованим способом та інше)
5. За стадіями життєвого циклу товару, на якій впроваджується інновація або розробляється нововведення	<ul style="list-style-type: none"> - інновації на стадії стратегічного маркетингу; - інновації на стадії науково дослідних дослідно конструкторських робіт; - організаційно технологічна підготовка виробництва; - виробництво
6. За сферою застосування інновації	<ul style="list-style-type: none"> - для внутрішнього застосування (всередині фірми); - для продажу
7. За видом ефекту, що отриманий внаслідок впровадження інновації	<ul style="list-style-type: none"> - науково технічний; - екологічний; - соціальний; - економічний; - інтегральний

Продовження таблиці 3.

Класифікаційна ознака	Вид інновацій
8. За змістом	<ul style="list-style-type: none"> - продуктові – виробництво нових виробів з поліпшеними якісними властивостями; - технічні (технологічні) – це нове обладнання, нові технології, що докорінно змінюють або істотно покращують існуючий технологічний уклад і ефективність діяльності підприємства; такі інновації доцільно поділити на ендогенні, імпортовані та адаптовані; - організаційні – сприяють упровадженню нових або більш досконалих методів організації виробництва (потоківих, сітьових та ін.) - економічні – нові механізми функціонування економіки, які забезпечують прогресивні зміни існуючого економічного укладу, сприяють розвитку економіки на всіх рівнях – від держави в цілому до підприємства. - управлінські – нові підходи та методи щодо організації, управління, реформування системи управління для адаптації економіки до мінливих ринкових умов. - політичні – це нові правові механізми, які застосовуються щодо регулювання діяльності фізичних та юридичних осіб або їх об'єднань; - інституційні та методологічні – результат внутрішнього незалежного процесу, що втілюється групою людей, суспільством або ж певною структурою з метою реформування організаційних підходів та механізмів; - соціальні – цілеспрямовані зміни в соціальній структурі і соціальних взаємовідносинах для підвищення соціального статусу особистості й оптимального співвідношення особистих і суспільних інтересів.

Як випливає з таблиці, інновації поділені за різноманітними класифікаційними ознаками. Їх варто поділяти за призначенням і ефективністю, за масштабом застосування, за рівнем новизни, залежно від технологічних параметрів, за стадіями життєвого циклу товару, на якій впроваджується інновація або розробляється нововведення, за сферою застосування, за видом отриманого ефекту від впровадження інновації, за змістом. Різні види інновацій знаходяться у тісному зв'язку та висувають специфічні вимоги до інноваційного механізму.

Висновки. Проаналізувавши етимологічне походження категорії «інновація» та питання становлення та розвитку теорії інновацій, можна стверджувати, що зарубіжними та вітчизняними науковцями багато уваги

приділяється дослідженням різноманітних аспектів інноваційної сфери, проте вона потребує подальшого досконалого вивчення. Таким чином, в економічній літературі термін «інновація» зазвичай інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, який втілюється в нових продуктах і технологіях і набуває економічного змісту.

Інноваційний продукт характеризується вищим технологічним рівнем, новими споживчими якостями товару або послуги порівняно з попереднім продуктом. Інновації знаходяться, з одного боку, у протиріччі з усім консервативним, спрямованим на збереження існуючого становища, з іншого – націлені, у межах стратегії змін, на значне підвищення техніко-економічної ефективності діяльності організації та зростання економіки в цілому через задоволення потреб споживачів.

Результати аналізу визначень, наведених у спеціалізованих словниках, довідниках, підручниках з інновацій, свідчать про їх спорідненість.

З аналізу тлумачень поняття «інновація» як вітчизняними, так і іноземними науковцями, можна дійти висновку, що вони розглядають його з позицій створення, розробки нового продукту, послуги, процесу, технології, рішення. Проте, для цих визначень характерна відсутність розгляду «інновації» як нової ідеї, втіленої для розв'язання конкретних задач, розгляду її з позиції споживача, а не лише підприємства. Тому, на нашу думку, інновація – нова ідея, продукт або підхід (механізм), що має додаткову вартість для споживачів і вирішує специфічні обмеження або проблеми; це продукт чи ідея з високим потенціалом, що може підтверджуватись через її функціональність поза випробувальним терміном (терміном придатності тощо).

Література

1. Боярська М. Сутність і характеристика понять «нововведення» та «інновація». Ринок цінних паперів України. 2008. № 7-8. С. 9-12.
2. Вініченко І. І. Економічна сутність НТП, інновацій та їх роль у розвитку агропромислового виробництва. Економіка і держава. 2007. № 4. С. 9-15.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. 266 с. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
4. Знаменський І. О. Сучасні підходи до визначення сутності інновацій/ Наука в інформаційному просторі : матеріали Інтернет-конф., 15-16 жовтня 2008 р. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. С. 34-37. URL: <http://www.confcontact.com>.
5. Іжевський В. В. Економічна суть інновації та інноваційної діяльності підприємств. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. № 20. С. 121-127.
6. Краус Н. М., Краус К. М. Генеза концепцій теорії інновацій та наукові уявлення про основи інноваційного розвитку (Частина 2) Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі: Серія: Економічні науки. 2017. № 2 (80). С. 61–71.
7. Крикуненко Д. О. Проблеми впровадження інновацій на підприємствах. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 4. С. 45-49.
8. Марченко О. І. Огляд підходів до визначення поняття "інновація". Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика». 2016. Вип. 10 Ч. 2. С. 17–21.
9. Ханін І.Г., Поляков М.В. Державні стратегії побудови економіки знань: напрями трансформацій і групові особливості. Проблеми економіки. 2017. № 4. С. 42-49.

10. Benoît G., Gérald G., Dominique V. Handbook on Alternative Theories of Innovation. Cheltenham, UK-Northampton, MA, USA. 2021. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGpHHQwfJSQfwTmGcjpgmrDShwQc?projector=1>.

11. Hess T., Wiesböck F. Digital innovations. Embedding in organizations. Springer. Germany. 2019. URL: <https://drive.google.com/file/d/1axvD8WdWy3nhZCWB0dp9Hlyaw40e08Ny/view>.

12. Kraus K. M. Innovative hubs as a platform of economic growth: foreign experience and new opportunities for Ukraine. Marketing and innovation management. 2017. № 2. C. 196–203.

13. René von Schomberg, Jonathan Hankins (eds.) International Handbook on Responsible Innovation - a Global Resource. Nanoethics. 2021. 15: P. 133–141 – URL: <https://drive.google.com/file/d/12Ds5acTVCEc8CRYy3QPppWPfN7fZaLG/view>.

14. Shavinina L.V. The fundamentals of innovation education from: The Routledge International Handbook of Innovation Education Routledge. Canada. 2013. - URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGpHHQwfJSQfwTmGcjpgmrDShwQc?projector=1>

References

1. Boyarska, M. (2008), “The essence and characteristics of the concepts novelty and innovation”, *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy*, vol. 7-8, pp. 9-12.

2. Vinichenko, I. I. (2007), “The economic essence of NTP, innovations and their role in the development of agro-industrial production”, *Ekonomika i derzhava*, vol. 4, pp. 9-15.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine "On Innovative Activity", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (Accessed 19 July 2022).

4. Znamenskyi, I. O. (2008), “Modern approaches to determining the essence of innovations”, *Nauka v informatsijnomu prostori*, [Online], vol. 8, available at: <http://www.confcontact.com>. (Accessed 25 July 2022).

5. Izhevskiy, V. V. (2010), “The economic essence of innovation and innovative activity of enterprises”, *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, no. 20, pp. 121-127.

6. Kraus, N. M. and Kraus, K. M. (2017), “The genesis of the concepts of innovation theory and scientific ideas about the foundations of innovative development”, *Naukovyj visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky i torhivli: Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 2, no. 80, pp. 61-71.

7. Krykunenko, D. O. (2011), “Problems of introducing innovations at enterprises”, *Marketynh i menedzhment innovatsij*, vol. 4, pp. 45-49.

8. Marchenko O. I. (2016), “Review of approaches to defining the concept of "innovation", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu : Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 10 (part 2), pp. 17-21.

9. Khanin, I.G. and Polyakov, M.V. (2017), “State strategies for building a knowledge economy: directions of transformations and group features”, *Problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 42-49.

10. Benoît, G. and Gérard, G., Dominique, V. (2021), “Handbook on Alternative Theories of Innovation”, available at : <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGpHHQwfJSQfwTmGcjpgmrDShwQc?projector=1>.

11. Hess, T. and Wiesböck, F. (2019), “Digital innovations. Embedding in organizations”, available at: <https://drive.google.com/file/d/1axvD8WdWy3nhZCWB0dp9Hlyaw40e08Ny/view> (Accessed 27 July 2022).

12. Kraus, K. M. (2017), “Innovative hubs as a platform of economic growth: foreign experience and new opportunities for Ukraine”, *Marketynh ta menedzhment*, vol. 2, pp. 196-203.

13. von Schomberg, R. and Hankins, J. (2021), “International Handbook on Responsible Innovation - a Global Resource”, available at: <https://drive.google.com/file/d/12Ds5acTVCEc8CRYy3QPlppWPfN7fZaLG/view> (Accessed 26 July 2022).

14. Shavinina, L.V. (2013), “The fundamentals of innovation education from: The Routledge International Handbook of Innovation Education Routledge”, available at: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGpHHQwfJSQfwTmGcjpgmrDShwQc?projector=1> (Accessed 26 July 2022).

Стаття надійшла до редакції 02.08.2022 р.